

Fadil
paçrami

EDHE TRI DRAMA

NGJARJE NË FABRIKË
NJËZET DITË
LAGJJA E VARFËR

891.983-2

5

P 13

FADIL PAÇRAMI

R

Edhe tri drama

- 1 – Ngjarje në fabrikë
- 2 – Njëzet ditë
- 3 – Lagjja e varfër

~~53771~~

31914

LIBRARI E SHTETIT
TIRANË

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

HYRJE

Pas 6 shkurtit 1967 kudo shpërthyen fletërrufetë. Unë i ndiqja ato me vëmendje, i lexoja, mora pjesë në shumë mbledhje të puntorëve, edhe në debatet që bëheshin. Me këtë dua të them se shumë ngjarje, dialloge, batuta, deri në tekste të plota të fletërrufeve, që lexojmë në dramën «Ngjarje në fabrikë», janë marrë drejtë-përdrejtë nga jeta.

Klasa puntore ngrihej në luftë, në luftën për revolucionarizim, dhe në procesin e kësaj lufte, duke hapur zjarr kundër çdo gjëje të huaj, formonte edhe vetveten, forconte edhe kontrollin e saj. Drama mbaron me këtë thënie të gazetarit; «Këta njerëz, me thirrjen e partisë u ngritën në luftë, në luftën për revolucionarizim. Ata nuk i ndal më asgjë. Ja kështu, në kudhrën e revolucionit kaliten ata... Në këtë kudhër dërmohet edhe çdo gjë e huaj... Sepse kjo është një kudhër e atillë që, o të shëron, o të pëlçet... Dhe kjo vazhdon... Dhe kjo do të vazhdojë... Letra e hapur dhe 6 shkurti ndezi tek ne një zjarr të ri të pashuar...» Kjo është edhe idea e dramës.

Dhe si hero të saj të vërtetë, në qëndër të saj, vura masën, punëtorët. Ata janë e reja, ata veprojnë, ata fitojnë. E vjetra, e përfaqësuar nga Jashar Driza, që në fillim deri në fund, nuk bën tjetër veçse mbrohet. Kongresi i 5-të i partisë vuri para nesh detyrën për ta trajtuar më gjërë dhe më thellë klasën punëtoare. Dikush e mori atë në komandë, të qëndrueshme, të patundur. Të tjerë e morën në luftë me vështirësitë e natyrës. Unë e mora në luftë me konceptet dhe ideologjinë e huaj,

burokratizmin, intrigën, meskinitetin. Shokë të tjerë, edhe unë vetë, do ta marrim atë edhe në shumë aspekte të tjera. Kjo temë është për letërsinë e artet tona e pa-fund, porsa kemi hedhur hapat e para. Sigurisht, nuk është e thjeshtë: duhet të rrosesh dhe të shkrihesh me punëtorët, që të hyjsh thellë në botën e tyre, të zbulosh dhe të kuptosh atë të veçantë e të madhe që kanë ata.

Që në fillim më doli edhe çështja e formës. Vetë idea e dramës kish lindur në mbledhjet e punëtorëve dhe nuk më qe e mundur të shkëputesha nga mbledhja edhe si formë. Mirëpo nguroja, i trembesha mbledhjes. Vetë skena, më vonë, hodhi poshtë frikën se kështu si u shkrojt ajo nuk do të ishte skenike. Nga gjithë kjo edhe një herë forcova bindjen se forma lind nga përmbajtja dhe duhet t'i shërbejë asaj, prandaj nuk mund të ketë kufij e pengesa kur përmbajtja dhe forma janë në unitet. Me këtë dua të them se mbledhja u bë kështu një mjet, edhe një konveksion, për të shprehur përmbajtjen dhe luftën e ideve të veprës, siç është edhe kafeneja në dramën «20 ditë».

Personat veprues:

MIRA	20 vjeçe	
LUMTUA	25 vjeçe	
MARA	40 vjeçe	
LANDA	drejtoreshë e fabrikës, 32 vjeçe	
JASHARI	shef i repartit, 37 vjeç	
LEKA	31 vjeç	} punëtorë.
GJINI	35 vjeç	
PIRRUA	27 vjeç	
PETRUA	54 vjeç	
LONI	inxhinier, 34 vjeç	
KRISTAQI	furnitor, 41 vjeç	
NËNË SANIA	pastruese, 53 vjeçe	
DRITANI	19 vjeç	} grupi i të rinjëve
BENI	18 vjeç	
VITA	18 vjeçe	
OBJEKTIVISTI		
INDIFERENTI		
FRIKAMANI		
NJË GAZETAR		
NJË I PAFTUAR		
NJË I PANJOHUR		
PUNËTORË DHE PUNËTORE		

PJESA E PARË

Në paraskenë, nga e majta, janë vendosur shumë fletërrufe, të cilat mbulojnë të gjithë faqen e murit. Nga drejtime të ndryshme hynë punëtorë, duke biseduar me gjallëri. Jemi në një ndërmarrje çfarëdo të Tiranës, në shkurt të vitit 1967. Grupegrupe punëtorët ndalin përpara fletërrufeve, që tërheqin vemendjen e tyre.

GAZETARI: (Hyn nga e majta, shikon punëtorët duke lexuar fletërrufetë, bën disa hapa dhe drejtohet nga spektatorët) Unë pata shkrojtur dikur një artikull për këtë ndërmarrje. Cilat ishin shkaqet e prapambetjes së saj? Çfarë e mbante në vend atë? Përse nuk shkëputej nga format artizanale dhe nga se pengohej progresi teknik? Ishte e qartë. Diçka dhe dikush e pengonte. Dhe kjo diçka nuk ishte abstrakte. E reja me të vjetrën përlesheshin edhe në këtë ndërmarrje, herë hapur dhe herë jo hapur. Lufta sa ndizej, shuhej. Këto ditë filloi thjesht me një fletërrufe. Pastaj u vunë fletërrufe të tjera. U vunë shumë fletërrufe. Plasën diskutimet. Kështu filloi...

PIRRUA — (U drejtohet shokëve të tij) Sot është mbushur plot, nuk ka mbetur vend fare.

VITA — Sot bëhet mbledhja, prandaj...

PETRUA — U bënë 10 ditë, nuk janë pak më duket...

KRISTAQI — Këtë shko e ja thuaj shokut Leka.

Ai nguli këmbë të vazhdonte diskutimi me anë të fletërrufeve një herë, pastaj të bëhej mbledhja.

BENI — Dhe mirë bëri.

KRISTAQI — Se mos thashë unë keq!..

VITA — Përgjegjja e Jasharit e ngriti shumë tensionin...

MARA — Pse, sa i vajti, moj bijë, se ka qenë i sëmurë.

VITA — 25, më duket.

MARA — Mua më arrin deri në 18 dhe më merren mendtë.

PETRUA — (Marës) Bën shaka ajo, moj Marë, bën shaka... Nuk e ka fjalën për tensionin e gjakut...

PIRRUA — Sot nuk ecën më me të hedhura, pikë, mbaroi.

PETRUA — Mos u ngut. Është ngjalë ai... Di të rrëshqasë si bolla, më dëgjo mua.

DRITANI — Nuk do t'i ecë. Nuk shkojnë më ato.

OBJEKTIVISTI — Pse, ore, thoni kështu? E do punën ai, këtë e dinë të gjithë, nuk mund t'ja mohojë njeri. Si mjeshtër s'e ka shokun.

PIRRUA — Mjeshtër edhe për dredhira. Mirë thotë xha Petrua.

INDIFERENTI — Ama, për këto do të bisedojmë?! Ika unë...

PIRRUA — Dale, prit! Ku shkon?

INDIFERENTI — Ku më do qejfi, pse?!

PIRRUA — Si flet kështu?

INDIFERENTI — Kështu di të flas unë. Shko dhe më var një fletërrufe, po deshe...

DRITANI — Pse, nuk e meriton?

INDIFERENTI — Dëgjo ti, lum vëllai: do fillojnë përsëri nga kritika dhe autokritika. Apo nuk i kanë qejf disa... Mira thotë kështu, Jashari thotë ashtu... E ç'më duhen mua punët e tyre?..

DRITANI — (Prerë) Nuk janë vetëm të tyre!

INDIFERENTI — E di ç'ke ti, lum vëllai? Shiko punën tënde. Të shkon tymi drejt ty, kjo është gjithshka...

BENI — Ky është egoizëm!

INDIFERENTI — (*Dritanit*) Më dëgjo mua: larg, larg, sa më larg...

DRITANI — ... telasheve.

INDIFERENTI — (*Mendohet pak, nga që nuk e priste*) Pse jo, edhe telasheve...

DRITANI — Unë them ndryshe: u hap kjo çesh-tje, tani i duhet shkuar deri në fund. Mira hoqi petën e parë, tani duhen hapur edhe të tjerat.

OBJEKTIVISTI — E kush do t'i hapë të tjerat?

DRITANI — Mbledhja.

OBJEKTIVISTI — Rrini, more djema, mos flisni marrëzira. E kush është në mbledhje? Ne. Pse nuk e kemi bërë këtë deri tani?

FRIKAMANI — Sepse nuk është e lehtë. Të heq nga puna, këtë të bën. Sikur nuk e dimë! Sa e kanë pësuar prej tij, e di sa e kanë pësuar?

BENI — Pse, ore, ç'u bë ai këtu, padron?

FRIKAMANI — Padron mbase jo, por këtë ta bën.

DRITANI — S'e bën dot.

FRIKAMANI — Të shohim si do të flasësh atje në mbledhje, këtu është ndryshe. Atje, atje... (*Duke shikuar djathtas*) Po vjen.

JASHARI — (*Duke hyrë*) Oho!.. Vazhdon diskutimi... dhe me zjarr...

KRISTAQI — Edhe në orarin e punës...

JASHARI — S'ka gjë, s'ka gjë... Ja vlen. U ça akulli, kjo është kryesorja. U ndez edhe tek ne kritika. Kjo është një shenjë e mirë.

KRISTAQI — Dakord, plotësisht dakord... Por jo edhe ashtu kot, kritikë për kritikë...

JASHARI — Nuk duhet të kemi frikë nga kritika, përkundrazi. Në fillim mund të ketë edhe teprime, kjo s'prish asgjë. More, sikur të jetë edhe e padrejtë, tendencioze, qoftë edhe thjesht shpifje, në fillim ajo duhet inkurajuar, me të gjitha forcat. Ju të gjithë e keni lexuar kritikën e shoqes Mira... Ajo mirë bëri, më kritikoi me fletërrufe... Unë mund të kem kundërshtime, mund edhe të mos jem dakord, por kjo, tani për tani,

ka pak rëndësi. Kryesorja është t'i hapet rruga kriti-
kës... (Papritur) Më falni, se ç'harrova, më falni. (Del)

PETRUA — (Pirros) Hë, more, e pe?

PIRRUA — Ngjalë, mirë thua ti, xha Petro, ngjalë.

DRITANI — Ngjalë!.. Është pak, dhelpër...

JASHARI — (E dëgjon dhe qëndron) Si thatë?

DRITANI — Thashë... Do ta përsërit?

JASHARI — Nuk e dëgjova mirë kush foli. Me ty
nuk dua ta zgjat...

DRITANI — Ja ku po ta them: njerëzit nuk janë
budallenj, si i kujton ti.

JASHARI — Atë them edhe unë, prandaj edhe
kam besim të plotë se ata...

DRITANI — Cilët ata?

JASHARI — Të gjithë!.. Kam parasysh kolektivin
tonë të mrekullueshëm.

DRITANI — Të cilit ti ja ke frikën.

JASHARI — Unë kam besim në njerëzit... Kam
pasur dhe kam...

DRITANI — E pra unë po të flas hapur; nuk be-
soj asgjë në ato që thua.

JASHARI — Megjithatë, unë besoj edhe tek ti.

LONI — (Duke hyrë) Shoku Jashar!

JASHARI — Ah, inxhinieri! Nga ishit sot gjithë
ditën? Ju kërkova disa herë...

LONI — Mbarova edhe skicat e fundit, prandaj...
Tani çdo gjë është gati.

JASHARI — Kalojmë në një anë. (E tërheq pak)
Për këtë të kërkova: ta lemë një herë këtë punë, nuk
kemi asnjë arsye të ngutemi. Më vonë, më vonë...

LONI — Pse?

JASHARI — Kështu është më mirë...

LONI — Unë ju kam thënë dhe ja ku po e për-
sërit: projekti juaj është i mrekullueshëm. Më falni
në flas hapur, por jam shumë entuziast... Nuk di si t'ju
shpreh, prandaj...

JASHARI — Më vonë. Flasim më vonë...

LONI — Ju them të drejtën, jo që nuk duhet pri-

tur më, por nuk e kuptoj pse keni ngurruar deri tani.

JASHARI — S'na shtyn gjë të ngutemi. Pastaj, ndërmarrja jonë nuk ka nge të merrët tani me çështje të prodhimit. Si e shikon, merremi me fletërrufetë...

LONI — (Duke shikuar nga fletërrufetë) Vërtet, pse i jepet kaq rëndësi një fletërrufetje?

JASHARI — Si të them: çështje mode. Pastaj, është një merimangë e madhe këtu në ndërmarrjen tonë, e cila s'rri asnjë minutë pa punë. Njerëzit e pazotë në profesion po gjejnë mbështetjen e drejtore-shës, që është gjithashtu esëll në çështjet profesionale. Injoranca ndeshi në rrugë injorancën dhe tokën duart. Por ti mos u shqetëso, nuk do t'u ecë gjatë. Ja, sa të mbarojë kjo valë dhe fillojmë...

LONI — Ku ndodhi pikërisht tani!.

JASHARI — Tani kam edhe një lutje: ti je i pari që u njohe me projektin tim për rikonstruksionin e ndërmarrjes, dëshëroj që hëpërhë, veç teje, të mos e dijë njeri tjetër. (Loni bën të flasë) Pse, thua ti? Ke të drejtë. Por ja që ka keqdashës, dhe ata, me gjendjen që është krijuar në ndërmarrjen tonë tani, do ta sulmojnë atë akoma pa e paraqitur mirë.

LONI — Projekti është yti dhe, si autor, ke të drejtën tënde... Mirë, unë s'mund të them asgjë.

JASHARI — Hajde, pra, toke këtu. (I shtrëngon dorën) Dhe kokën lart. E shikon? Unë po goditem dhe as qepallat nuk më lëvizin. Në të tilla raste njeriu duhet të jetë i fortë. (Del)

DRITANI — (Loni) Shoku inxhinier!

LONI — Urdhëroni.

DRITANI — Po ju pse nuk merrni pjesë në diskutimin e hapur me fletërrufetë?... Si gjithë të tjerët?...

LONI — Për mua shumë gjëra janë të panjohura këtu akoma, shumë gjëra nuk i di...

DRITANI — Me aq sa dini, inxhinier. Secili shpreh atë që di dhe që ndjen...

LONI — Sikur të shprehja atë që di dhe që ndjej